

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Šablona č. IV, sada č. 1	
Vzdělávací oblast	Člověk a jeho svět
Vzdělávací obor	Člověk a jeho svět
Tematický okruh	Křesťanské svátky
Téma	Smrtná a květná neděle
Ročník	3.
Anotace	Materiál slouží k přiblížení a pochopení křesťanské tradice – předvelikonočních nedělí. Určeno pro samostatnou práci.
Očekávaný výstup a klíčové kompetence	Žák je schopen uchopit tradici svátku smrtné a květné neděle a uvědomit si jejich hodnotu v kulturním kontextu.
Klíčová slova	Smrtná a květná neděle, svátky, křesťanství
Druh učebního materiálu	Pracovní list
Autor/vytvořeno	Bc. Kristian Ostřížek / únor 2012

5. neděle postní – Smrtná

Pátou postní nedělí je neděle zvaná "Smrtná" nebo také "Smrtelná". V ten den vynášeli lidé ze vsi slaměnou "smrt, Mařenu, Mořenu, Mařanu, smrtholku", loutku oděnou do ženských šatů. Šlo vlastně o slaměnou figurínu, ověčenou hadříky a stužkami a nastrčenou na tyč. Za vsí ji vhodili do vody, zpět do vsi se vraceli se zeleným stromkem a chodili od domu k domu, přičemž si hlasitě prozpěvovali. Vynášení smrti je zvykem, který pochází z pradávných dob pohanských.

Díky řadě církevních zákazů v dřívějších dobách, už tento zvyk v některých oblastech Čech téměř zanikl, ale na Moravě se naštěstí udržel do dnešních dnů ve své starobylé a téměř nezměněné podobě, s mnoha popěvkami. Dodnes se tam, kde se vynášení smrti drží, věří tomu, že z toho domu, z kterého by se chlapec nezúčastnil tohoto obřadu, by někdo do roka vážně onemocněl či dokonce zemřel.

Někde chodívají chlapi se "Smrťákem" a děvčata s "Morenou". Na východní Moravě vynášejí "Mařenu" v neděli Smrtnou a "Nové léto" přinášejí až příští neděli. Na Zábřežsku chodí děvčata už týden před Smrtnou nedělí po dědině a prosí o trochu hrachu na "pučálku", která je nejdůležitějším pokrmem na hostině, kterou děvčata po vynesení smrti vystrojují.

V Čechách se, podobně jako na Moravě, upravuje smrtka ze slámy, hadříků a pentlí. Házejí jí do vody, ze skály, někdy jí zahrabou i do země a utíkají pryč. Kdo by zůstal při útěku hodně pozadu, nebo by snad při útěku upadl, ten do roka zemře.

"Líto" je malý smrček, na němž jsou zavěšeny všelijaké ozdoby: pestré papírové věnce, kytičky, obrázky svatých, různobarevné pentličky, malovaná i bílá vyfouknutá vejce čili poucha. S takto okrášleným "litem" chodívají děti po koledě. Nejobvyklejší koledou bývá:

*Smrt nesem ze vsi,
nový líto do vsi:
buďte páni veselí,
s červenými vejci,
s žlutými mazanci.
Jakej je to mazanec,
bez koření, bez vajec.
Bud'te páni veselí,
na tu smrtnou neděli:
smrt jsme Vám odnesli,
nové léto přinesli.
Vítej líto líbezne,
obilíčko zelené!*

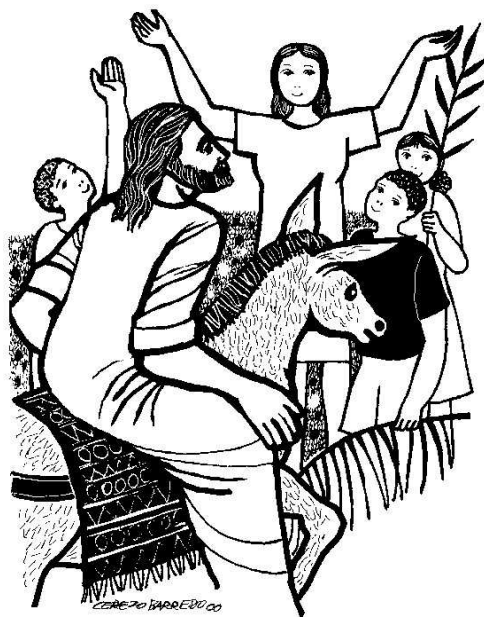
Všichni přítomní, děti i dospělí se pak upřímně radují, že smrtka - symbol zimy, je již ze vsi pryč a všichni mají radost z "líta", které představuje blížící se skutečné jaro.

Na Bydžovsku dávali v některých domácnostech na Smrtnou neděli do každého okna kousek lnu, aby v tomto roce nikdo nezemřel.

6. neděle postní – Květná

Poslední postní nedělí je Květná neděle. Její další lidové názvy jsou také Květnice (Čechy), Květnica (Morava), Beránková neděle (jižní Čechy) či Palmová neděle (Horácko). V tento den se slaví památka slavného vjezdu Ježíše Krista do Jeruzaléma, kde ho lidé vítali čerstvými ratolestmi ze stromů a házeli je na cestu.

Celý tento den byl ve znamení obřadu svěcení kočiček a i dnes je pro mnohé rodiny svátečním otevřením Velikonoc. K posvěcení přinášeli lidé do kostela především jívové větvičky – ratolesti (lidově zvané kočičky, což je nejznámější název, ale také kocanky, koťátka, barušky nebo bahníře). Místy se nosily také větvičky lískové, jasanové a březové. Pro okrasu bylo zvykem svazky proutků zdobit pentlemi. Vzhledem k tomu, že se do kostela chodívalo již s pučícími větvičkami, řezali se tyto většinou již o 4. neděli postní (družebné), tedy přibližně dva týdny předem. Když se nově posvěcené kočičky přinesly domů, bývaly staré, do té doby zastrčené za křížem nebo za svatým obrázkem, spalovány. Na jejich místo pak přišly nové.

Na Strakonicku se dával posvěcený jasanový prut do sklepa, aby se v něm nezadržovala žádná jedovatina. Někde polykali jednu až tři kočičky v domnění, že je po celý rok nebude bolet v krku. Také si někde přetřeli kočičkami oči se slovy: "Kočičky, kočičky, aby nebolely vočičky".

Na Květnou neděli se nemělo nic péct, protože se prý zapekl květ na stromech, jinak řečeno neurodilo by se žádného ovoce. V tento den se také oblékaly nové šaty, aby v nich člověk kvetl. Obydlí se vymetalo zelenými ratolestmi, které měly vymést všechnu nemravnost a zhýralost.

Člověk, který našel tento den vejce od černé slepice, měl uříznout čarovný vrbový proutek. Černá slepice, s bílou chocholkou prý snáší zlatá vejce, ale zanáší je. Jestliže někdo takové vejce našel, měl je zahrabat do slámy, před půlnocí je pak vzít a jít na křižovatku lesní a polní cesty, kde měl takové vejce položit. Měl-li vrbový proutek a zamával-li jím postupně k jihu, k severu a k východu, objevil se prý duch a vyplnil člověku každé přání.

Pracovní list:

- 1) Proč se vynáší smrtka?
- 2) Jak se ještě jinak říká Moreně?
- 3) Jak se Morena vyrábí?
- 4) Jaké způsoby vynášení Moreny jsou v textu popsány?
- 5) Co se na místo Moreny přináší nazpět do vesnice a jak tento prvek vypadá?
- 6) Jaké další zvyky se drží na „Smrtnou neděli“?
- 7) S jakou památkou je spjatý svátek „Květné neděle“?
- 8) Co se v tento den dělo? Můžeš vyjmenovat zvyky z různých míst.
- 9) Čemu se říká „kočičky“ a jakou tento den měly roli?
- 10) Jakým způsobem se u vás slaví tyto svátky?

Použité zdroje:

<http://www.ceske-tradice.cz/tradice/jaro/postni-doba/5.-nedele-postni>

<http://www.ceske-tradice.cz/tradice/jaro/postni-doba/6.-nedele-postni>

<http://moje-kniha-stinu.blog.cz/en/gallery/morana/morana-2010/picture/63148331>

<http://zemezneni.webnode.cz/news/vyneseme-smrtku-zimu-morenu-ze-vsi/>

<http://lamparaestupalabra.blogspot.cz/2010/03/domingo-de-ramos.html>